

سومین همایش ملی
بانوک حضرت زهرا سلام
بزرگداشت حضرت خدیجه

۳۰ دی ماه ۱۴۰۰ ، استان یزد

ISC
Islamic World Science Citation Center

CIVILICA

SID

همسر داری مطلوب با تأکید بر سیره حضرت خدیجه (سلام الله علیها)

مریم باقری نژاد یزدی^۱

طیبه جهان تاب^۲

چکیده

همسر داری از مسائل مهم در زندگی زناشویی است که بانوان باید برای یادگیری این امر مهم، اقداماتی انجام بدهند تا زندگی بهتر و شیرین تری داشته باشند؛ به ویژه کسانی که پیرو دین و سیر و سلوک بزرگانی چون حضرت خدیجه (سلام الله علیها) هستند باید به شیوه های همسر داری بانوی معزز اسلام توجه کرده تا بتوانند همسر داری مطلوب اسلامی را از منش و سیره ایشان بیاموزند. این نوشتار، مسئله همسر داری مطلوب با تأکید بر سیره حضرت خدیجه (سلام الله علیها) را مطرح کرده و برای حل آن، بعد از بررسی اسناد نوشتاری، به توصیف و تحلیل مطالب پرداخته است. در این مقاله همسر داری مطلوب به بعد مادی و معنوی تقسیم شده است. در بعد مادی اصولی چون: از خودگذشتگی؛ درک مشکلات زندگی؛ قناعت و ساده زیستی بررسی شده و در بعد معنوی یاور همسر بودن، عشق و محبت، اعتماد قلبی به همسر بیان شده است. یکی از برترین الگوهای سبک زندگی اسلامی، زندگی اولین بانوی مسلمان با پیامبر اکرم است. از این رو الگوگیری از سیره حضرت خدیجه (سلام الله علیها)، به عنوان بهترین همسر پیامبر تأثیر مفیدی برای بهتر شدن روابط همسران در زندگی دارد. اگر همسران روش های همسر داری را از حضرت خدیجه (سلام الله علیها) یاد بگیرند و آن را به کار ببندند، به یقین خواهند توانست گرم ترین و پرمحبت ترین خانواده ها را تشکیل بدهند. همچنین می توانند الگویی برای دیگران شوند و از محیط کوچکی چون خانه و محدودترین روابط اجتماعی مثل رابطه زن و مرد، یک دین و رسالت جهانی را تقویت و رشد بدهند.

واژگان کلیدی: همسر داری، همسر داری مطلوب، حضرت خدیجه، سیره.

^۱ طلبه سطح دو، مدرسه علمیه حضرت زینب کبری (سلام الله علیها)، moj157@yahoo.com

^۲ طلبه سطح سه، مؤسسه آموزش عالی امام حسین (علیه السلام)، jahantabtaebah@gmail.com

مقدمه

بدون تردید برای هر امری اصول و قوائدی وجود دارد تا با تأسی به آن قواعد، کارها به صورت درست انجام بگیرد. زندگی مشترک از اموری است که برای تمام لحظه‌هایش و برای هر فرد از افرادش، اصول خاصی وضع شده است. برای مثال زوجین باید نسبت به همدیگر وظایفی داشته باشند تا رابطه‌ای موفق و زندگی توأم با آرامش داشته باشند. از این رو در این تحقیق درصدد پاسخگویی به این پرسش هستیم که همسررداری مطلوب چه ویژگی‌هایی لازم دارد که در زندگی حضرت خدیجه (سلام الله علیها) هم وجود دارد.

بانوان برای آموختن شیوه‌های همسررداری مطلوب، می‌توانند از سیره بانوان نمونه چون حضرت خدیجه استفاده کنند؛ چراکه ایشان از زنان برتر عالم و از بهترین همسران پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) بودند. از این رو با جست‌وجو در زندگی این بانوی بزرگ، درصدد یافتن اصول همسررداری مطلوب هستیم. نپرداختن به این امر مهم، موجب ایجاد خلأ عاطفی و زندگی توأم با ناراحتی و دل‌خوری خواهد شد و در نهایت شاهد از هم پاشیدن زندگی مشترک زوجین خواهیم بود.

در بحث همسررداری مطلوب با تأکید بر سیره حضرت خدیجه (سلام الله علیها)، اصول همسررداری اهمیت بسزایی دارد و دیگر اینکه بحث همسررداری بی‌مانندی که مربوط به بهترین همسر پیامبر است. همسررداری مطلوب در زمان نبوت پیامبر اکرم که عرب بادیه‌نشین برای زنان احترامی قائل نبودند، مورد توجه شیعیان ایشان قرار گرفته است. از این رو در کلام معصومین (علیهم السلام) نیز همسررداری مورد تأکید قرار گرفته است. همچنین بزرگان و پیروان ایشان در نوشتارهای خود به پیامدها و آثار آن پرداخته‌اند. در حال حاضر که عصر تمدن است، در دین اسلام که زنان دارای جایگاه و مقام والایی در زندگی شده‌اند، مقالات زیادی در این راستا نوشته شده است، مثلاً مقاله «رابطه پایبندی مردان به آموزه‌های همسررداری اسلامی با رضایتمندی زناشویی و کارآمدی خانواده» توسط سیدحسین حیدری خورمیزی، محمدرضا احمدی و رحیم نارویی نصرتی، در سال ۱۳۹۵ نوشته شده است. او به آموزه‌های تعامل مردان با همسر که شامل، تعهد و مسئولیت‌پذیری، ارتباطی، توجه به هیجانات، همدلی فعال، هدیه‌دادن، خوش‌بینی و گذشت و رشد دینی پرداخته است.

علی احمد پناهی در سال ۱۳۹۴ مقاله «سبک اهل بیت (علیهم السلام) در همسررداری» را نوشته است. در این مقاله ارکان اصلی شکل‌دهی به هویت اجتماعی و تمایزات یک جامعه و سبک زندگی مطرح شده است. همچنین به همسررداری از دیدگاه اهل بیت و گزینه‌هایی مانند هماهنگی با اهداف خلقت انسان، رشد معنوی و مادی، تفاوت‌های روان‌شناختی زن و مرد و... پرداخته شده است.

وجه تمایز مقاله پیش‌رو با این دو نوشتار، بررسی سبک همسررداری مطلوب با الگوپذیری از زندگی ام المؤمنین حضرت خدیجه (سلام الله علیها) است؛ زیرا ایشان بهترین الگو در همسررداری هستند؛ ولی این دو مقاله تنها ویژگی‌های زوجین در زندگی مشترک را بررسی کرده‌اند.

پایان‌نامه «تحلیل ملاک‌های انتخاب همسر از دیدگاه حضرت علی (علیه السلام)، نوشته: فاطمه پروین‌پور، در سال ۱۳۹۴، به ویژگی‌های مطلوب یک همسر مانند زیبایی ظاهری، کفویت، همسررداری نیکو و ویژگی‌های اخلاقی و رفتاری پرداخته شده است. این نوشتار به برخی از اصول همسررداری پرداخته که از دیدگاه مولا علی (علیه السلام) باید در زندگی وجود داشته باشد؛ اما در این مقاله ما به اصولی می‌پردازیم که حضرت خدیجه (سلام الله علیها) آن‌ها را در زندگی زناشویی با پیامبر رعایت می‌کردند.

سمیه‌سادات حجازی‌نسب، در سال ۱۳۹۷ پایان‌نامه «سیره اخلاقی پیامبر در ارتباط با همسر» را به نگارش درآورده است. در این پایان‌نامه در چهار فصل سیره اخلاقی پیامبر در ارتباط با همسرانشان، اصول اخلاقی در شرایط متعارف، سیره اخلاقی در حوادث و شرایط خاص و سیره اخلاقی در چالش‌های اخلاقی بررسی شده است. تمایز مقاله پیش‌رو، بررسی سیره همسررداری بانوی بزرگ حجاز است که ذیل عناوین جدید و متفاوت از این مقاله، دسته‌بندی شده است.

درباره این بانوی بزرگ، کتاب‌ها و مقالاتی موجود است. در مقاله «برگی از فضایل حضرت خدیجه کبری» نوشته غلامرضا گلی زواره در سال ۱۳۹۰، ویژگی‌های حضرت خدیجه (سلام الله علیها) به‌عنوان بانوی بهشتی و رزمنده‌ای شجاع در رکاب پیامبر بررسی شده است. همچنین در سال ۱۳۹۷ مقاله «قطره‌ای از دریای فضایل حضرت خدیجه» توسط هاشم اندیشه، حیدرعلی رستمی، محمدامین سپاهیان به نگارش درآمده است. این مقاله اثبات می‌کند که حضرت خدیجه (سلام الله علیها) چه فداکاری‌ها و خدماتی به اسلام داشتند و چگونه به مرتبه بانوان بهشتی رسیده‌اند. این دو مقاله هر کدام به‌گونه‌ای تمام زندگی حضرت را بررسی کرده‌اند، اما در این مقاله تنها به اصول همسررداری ویژه حضرت خدیجه (سلام الله علیها)، در جایگاه همسر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) و در قالبی جدید پرداخته‌ایم.

مقالاتی در رابطه با آداب و چگونگی زندگی مشترک پیامبر و بزرگان با همسرانشان وجود دارد؛ اما مقاله‌ای که درباره شیوه همسررداری حضرت خدیجه (سلام الله علیها) در طول زندگی با پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) باشد، وجود نداشت. در این مقاله دو مبحث همسررداری مطلوب و سیره حضرت خدیجه (سلام الله علیها) بررسی خواهد شد که از مباحث مهم امروز است. سعی بر این است با الگوپذیری از زندگی بهترین همسر پیامبر، عواملی بررسی شود که در بهترشدن روابط بین زوجین مؤثر است. همچنین ویژگی‌های همسررداری زندگی بانوی معزز اسلام حضرت خدیجه در قالب جدیدی گردآوری شود تا بانوان رابطه‌ای محکم‌تر و زندگی توأم با آرامش برای خود و خانواده ایجاد کنند. لذا در این مقاله به برخی از اصول بسیار مهم اشاره

می‌شود که در ذیل زندگی مشترک و همچنین در راستای همسررداری بانوی معظم اسلام حضرت خدیجه (سلام الله علیها) وجود دارد.

کتاب «آیین همسررداری و آداب زندگی در اسلام» نوشته سیدمحمد حسینی بهارانچی در سال ۱۳۸۵ منتشر شده است. این کتاب در فصل‌های مختلف به رابطه دین اسلام و ازدواج، آداب زناشویی، مسائل مربوط به فرزندان و وظایف متقابل زوجین پرداخته است. همچنین در کتاب «حضرت خدیجه و همسران پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم)» نوشته سیده زهرا هاشمی، جلوه‌های همسررداری حضرت خدیجه، دلایل برترین همسر بودن و رابطه دیگر همسران با پیامبر بررسی شده است. این کتاب در سال ۱۳۹۵ به چاپ رسیده است. تمایز مقاله پیش‌رو با این دو نوشتار، ویژگی‌های همسر نمونه در دسته‌بندی جدید و متفاوت است.

موضوع همسررداری نیکو و پسندیده در سیره حضرت خدیجه (سلام الله علیها)، مسئله‌ای است که تاکنون به صورت‌های مختلفی به آن پرداخته شده است. در مقاله‌ای با عنوان «پیامبر اعظم (صلی الله علیه و آله وسلم) و همسررداری مطلوب، راهکارها و آسیب‌ها»، به برخی از راهکارهای تأکیدشده پیامبر و دین اسلام و آسیب‌های موجود در همسررداری پرداخته شده است. اما آنچه که وجه امتیاز این نوشتار از سایرین است، ایجاد نوعی نگارش جدید و دسته‌بندی از شیوه و اصول همسررداری مطلوب حضرت خدیجه (سلام الله علیها) است. به عبارتی در دسته‌بندی متفاوت به ویژگی‌های مطلوب یک همسر مانند، یاور همسر، عشق و محبت، از خودگذشتگی و... پرداخته می‌شود. علاوه بر آن با مراجعه به قرآن و کتاب‌های حدیثی و تاریخی، مطالب توصیف و تحلیل می‌شود.

مفهوم‌شناسی

قبل از ورود به بحث اصلی، لازم است مفاهیم عنوان مقاله به‌خوبی مشخص شود تا مخاطب با آگاهی بیشتر به مقصود اصلی پی ببرد.

همسررداری

همسررداری و همسر کلمه فارسی است و در کتب لغت به معنای دوست، رفیق و هم قدوقامت است. معانی دیگر این واژه عبارتند از: هم‌شان، هم‌رتبه، نظیر، قرین، کفو، زن یا شوهر نسبت به یکدیگر (معین، ۱۳۸۱: ۲۱۱۳).

همسررداری در اصطلاح مهارتی است که زن و شوهر با شناخت توانمندی‌ها، تفاوت‌ها و حساسیت‌های یکدیگر، بتوانند به نیازهای جسمی، عاطفی، روانی و جنسی طرف مقابل پاسخ بدهند؛ به طوری که هر دو احساس رضایت خاطر کرده و به آرامش نسبی دست یابند. در این مقاله منظور از همسر و همسررداری، تمام این معانی است.

مطلوب

کلمه مطلوب به معنای طلب کرده شده، جست‌شده، خواسته، آرزوشده، خوش‌آیند، دلپسند، محبوب و معشوق است (معین، ۱۳۸۱: ۱۷۶۰). در معنای اصطلاحی مقصود از مطلوب چیزی است که بهتر از آن وجود ندارد و نمونه‌ای قابل قبول و کامل است. در اینجا مقصود از مطلوب، روش همسررداری به صورتی است که خوش‌آیند و بهترین نمونه از همسررداری باشد.

زندگی مشترک، در ساختار جامعه نقشی اساسی دارد. لذا توجه به برخی از اصول همسررداری مطلوب، موجب بهبود روابط زوجین خواهد بود و پرداختن به آن‌ها در روند ارتباط زوجین با همدیگر بسیار مؤثر است. ویژگی‌های همسررداری مطلوب با تأکید بر همسررداری حضرت خدیجه (سلام الله علیها) را می‌توان در دو بعد مادی و معنوی دسته‌بندی کرد.

۱- همسررداری مطلوب در بعد مادی

ویژگی‌های همسررداری مطلوب در بعد مادی گزینه‌های زیر را شامل می‌شود:

۱-۱ از خود گذشتگی

یکی از نشانه‌های خدایی شدن انسان و اساس زندگی مشترک، بخشش و سخاوت است. اگر در زندگی بخشنده‌گی و گذشت باشد، دوستی و محبت بیشتر شده و پیوند بین زوجین محکم‌تر خواهد شد. حضرت خدیجه (سلام الله علیها) قبل از ازدواج با رسول اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) از زنان بخشنده و باگذشت بودند. این ویژگی ایشان بعد از ازدواج با پیامبر بیشتر به چشم می‌خورد؛ چراکه این خصلت حضرت خدیجه موجب پیشرفت اسلام شد.

«خُطِبَتْهُ تَكَلَّمَ وَرَقَّةُ بِنُ نُوْفَلٍ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنَا كَمَا ذَكَرْتَ وَفَضَّلَنَا عَلَى مَا عَدَدْتَ فَتَحْنُ سَادَةَ الْعَرَبِ وَقَادَتُهَا وَ أَنْتُمْ أَهْلُ ذَلِكَ كُلِّهِ لَا تُنْكِرُ الْعَشِيرَةَ فَضْلَكُمْ وَلَا يَرُدُّ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ فخرَكُمْ وَ شرفَكُمْ وَ قَدْ رَغِبْنَا بِالاتِّصَالِ بِحَبْلِكُمْ وَ شرفِكُمْ فَاشْهَدُوا عَلَيَّ مَعَاشِرَ قُرَيْشٍ بَأَنِّي قَدْ زَوَّجْتُ خَدِيجَةَ بِنْتَ خُوَيْلِدٍ مِنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَلَى أَرْبَعِمِائَةِ دِينَارٍ ثُمَّ سَكَتَ وَرَقَّةٌ وَ تَكَلَّمَ أَبُو طَالِبٍ وَ قَالَ قَدْ أَحْبَبْتُ» (مجلسی، ۱۴۰۳: ۱۹).

خدیجه (سلام الله علیها) به پسر عمویش ورقه بن نوفل گفت: «اعلام کن که من مال و غلامانی که داشتم همه را به محمد بخشیدم تا آن را هر طور که می‌خواهد مصرف کند.» پس ورقه میان زمزم و مقام ایستاد و با صدای بلند خود ندا داد: «ای گروه عرب! خدیجه شما را شاهد قرار می‌دهد بر اینکه او نفس، مال، غلامان و هر چه را که دارد به محمد بخشیده است؛ زیرا او را بزرگ می‌دارد و برای مقام او، عظمت قائل است و او را دوست دارد» (رفیعی محمدی، ۱۳۹۸: ۳۲۳).

در زندگی مشترک حضرت خدیجه (سلام الله علیها) با پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) به وفور دیده می شود که حضرت برای رضای خدا و پیامبر اکرم، از جان و مال و آبروی خود بخشیدند و در مقابل آزار دیگران و سختی های زندگی، گذشت را سرلوحه زندگی خود قرار داده بودند.

۱-۲ درک مشکلات زندگی

زن و شوهر باید آگاهی خود را نسبت به یکدیگر افزایش بدهند و این درک و فهم را سرلوحه زندگی مشترک خود قرار دهند تا هرگز در گرداب بدبختی و فلاکت غرق نشوند. همدردی کردن در زندگی مشترک باعث می شود همسران بتوانند درد و رنج همدیگر را بفهمند و سعی کنند ناراحتی همدیگر را برطرف کنند. بانوی باکمال اسلام در دوران دشواری، سختی و گیرودار مشکلات طاقت فرسا که در زندگی مشترک با پیامبر رخ می داد، بهترین همراه و شریک پیامبر اکرم بودند.

حضرت خدیجه (سلام الله علیها) بهترین انیس پیغمبر (صلی الله علیه و آله) و قوی ترین مددکار روزهای سخت بودند. ایشان در شدائد و دشواری های اسلام موجب تسلی خاطر پیغمبر بودند و از بذل مال خود دریغ نمی داشت و با آن قدرت مالی و شهرت مقامی که داشت، با زجر و تهدید و تبعید شوهر ساخت. لذا رسول خدا بسیار او را دوست می داشت. عایشه می گوید: هر وقت پیغمبر به یاد خدیجه می افتاد، ملول و محزون می شد و برای او طلب مغفرت می کرد (ابن طاووس، ۱۳۷۴: ۴۴۳). در روایت آمده است:

«النَّبِيُّ صَخْرَجَ مِنَ الْغَارِ فَاتَى إِلَى مَنْزِلِ خَدِيجَةَ كَثِيبًا حَزِينًا فَقَالَتْ خَدِيجَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الَّذِي أَرَى بِكَ مِنَ الْكُأْبَةِ وَالْحُزْنِ مَا لَمْ أَرَهُ فِيكَ مِنْذُ صَحْبَتِي [صَحْبَتِي] قَالَ يَحْزُنُنِي غَيْبُوتُ عَلِيٍّ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَرَّقْتَ الْمُسْلِمِينَ فِي الْأَفَاقِ وَإِنَّمَا بَقِيَ ثَمَانُ رِجَالٍ كَانَ مَعَكَ اللَّيْلَةَ سَبْعَةٌ فَتَحْزَنُ لِغَيْبُوتِ رَجُلٍ فَغَضِبَ النَّبِيُّ صَخْرَجَ قَالَتْ يَا خَدِيجَةُ إِنَّ اللَّهَ أَعْطَانِي فِي عَلِيٍّ ثَلَاثَةَ لَدُنْيَايَ وَثَلَاثَةَ لِآخِرَتِي وَأَمَّا الثَّلَاثَةُ لِدُنْيَايَ فَمَا أَخَافُ عَلَيْهِ أَنْ يَمُوتَ وَلَا يُقْتَلَ حَتَّى يُعْطِيَنِي اللَّهُ مَوْعِدَهُ إِيَّايَ وَ لَكِنْ أَخَافُ عَلَيْهِ وَاحِدَةً قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ أَنْتَ أَخْبَرْتَنِي مَا الثَّلَاثَةُ لِدُنْيَايَ وَمَا الثَّلَاثَةُ لِآخِرَتِكَ وَمَا الْوَاحِدَةُ الَّتِي تَتَخَوَّفُ عَلَيْهِ لِأَخْتَوَيْنَ عَلِيَّ بَعِيرِي وَلَا طَلَبْنَهُ حَيْثُمَا كَانَ إِلَّا أَنْ يَحُولَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ الْمَوْتُ قَالَ يَا خَدِيجَةُ إِنَّ اللَّهَ أَعْطَانِي فِي عَلِيٍّ لَدُنْيَايَ أَنَّهُ يُوَارِي عَوْرَتِي عِنْدَ مَوْتِي وَأَعْطَانِي فِي عَلِيٍّ لَدُنْيَايَ أَنَّهُ يُقْتَلُ» (مجلسی، ۱۴۰۳: ۶۵).

خدیجه (سلام الله علیها) در سال های آغاز بعثت می گوید: «پیامبر از غار حرا به خانه برگشتند، ولی بسیار ناراحت بودند. پرسیدم: ای پیامبر! نشانه های اندوه را در چهره ات می بینم که هرگز از ابتدای زندگی مشترک تا به حال تو را این گونه محزون ندیده بودم. علت چیست؟ پیامبر فرمود: ناپدید شدن علی من را نگران کرده است. علی از من جدا شد و معلوم نیست کجاست؟ {ماجرا از این قرار بود که عده ای از مسلمانان بر اثر دوری از گزند یورش مشرکین، پراکنده شده بودند. در این میان بین حضرت علی (علیه السلام) و

پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم) نیز جدایی افتاده بود. { خدیجه (سلام الله علیها) عرض کرد: «بر شترم سوار می شوم و به جست و جوی علی می پردازم تا به او برسم، مگر اینکه مرگ بین من و او فاصله بیندازد» (وزنه، بی تا: ۳ و ۴).

همچنین بانوی دورانیش و خردمند حجاز در زمان مرگ فرزندش قاسم، با وجود غم و اندوهی که بر قلب خودش وجود داشت، برای کاستن غم و اندوه همسر گرانقدرش تلاش می کرد. بر اساس شواهد تاریخی در این هنگام خدیجه (سلام الله علیها) به پیامبر پیشنهاد خرید زید بن حارثه را می دهد و با امید دادن و دلداری دادن به پیامبر اکرم در سخت ترین شرایط، فشارها و دل تنگی ها از قلب همسرش، با ظرافت و درایت و ایمان به خدا، گامی دیگر در راه حمایت از اسلام برداشتند.

با توجه به سیره حضرت خدیجه (سلام الله علیها)، ایشان در طول ۲۵ سال زندگی مشترک با پیامبر اکرم در ساعات گرفتاری، مهربانی می کردند و در سخت ترین اوقات پیامبر را کمک کرده و در ابلاغ رسالت ایشان را یاری می کردند. در جنگ ها با پیامبر شرکت کرده و با جان و مالشان پیامبر را پشتیبانی می کردند. این نمونه بارز همدردی در مشکلات با همسر است که باید از سیره بانوی بزرگ اسلام بیاموزیم.

۱-۳ قناعت

از مهم ترین تدابیر دین اسلام برای تأمین زندگی و از بین بردن فقر در جامعه، توصیه به قناعت است. قناعت از جمله صفاتی است که باعث عزت، شرافت، رضایت و خشنودی خداوند می شود. با بررسی زندگی بانوی بزرگ حجاز متوجه می شویم که آن بانو در زندگی مشترک از فضیلت اخلاقی قناعت برخوردار بودند.

مرد زاهد، عابد و هوشیاری بود که از امیر مؤمنان علی (علیه السلام) تقاضای دستور جامعی در زمینه صفات پرهیزکاران کرد. امام در خطبه معروف «همّام» در نهج البلاغه تنها به ذکر یک آیه قناعت کردند و فرمودند: «إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَ الَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ؛ تقوا را پیشه کن و نیکی کن؛ زیرا خدا با کسانی است که پرهیزکار و نیکوکارند» (سوره نمل: آیه ۱۲۸).

حضرت خدیجه تمام صفاتی را که امام امیر مؤمنان در خطبه همّام برای پرهیزکاران ذکر کرده است را دارا بودند. از این رو پیامبر اکرم مدال سروری بانوان عالم را به آن حضرت دادند و فرمودند: «فضلت خدیجه علی نساء امتی کما فضلت مریم علی نساء العالمین» (العروسی الحویزی، ۱۴۱۵: ۳۳۶).

ما نیز باید همچون حضرت خدیجه (سلام الله علیها) در زندگی قناعت پیشه کرده و مسیر همسراری آن بانو را پیش بگیریم؛ چراکه همین فضیلت ها موجب عزت، بی نیازی، خودکفایی، رضایت و خشنودی الهی از ایشان شد.

۴-۱ ساده زیستی

ساده زیستی یکی از موضوعات مهمی است که از نظر فرهنگ دینی از ارزش های مهم به حساب می آید و در زندگی مشترک هم تأثیر بسزایی دارد. ساده زیستی مدنظر اسلام عبارت است از «دل نبستن به مظاهر دنیا و رهایی از تجملات و تشریفات که مقابل آن، تجمل گرایی است». ما نیز به تبعیت از سیره اهل بیت (علیهم السلام) و بزرگانی چون ام المؤمنین خدیجه کبری این صفت خداپسندانه را در زندگی مشترک خویش به کار می بریم. آن حضرت در زندگی خود، از آغاز حیات تا آشنایی با پیامبر اکرم و از پیشگامی در اسلام و ایمان تا واپسین لحظات زندگی، به عبادت خدا و نیایش با او می پرداختند و با وجود مال و نعمت فراوان، به دنبال تجمل گرایی و زندگی اشرافی نبودند، بلکه همه دارایی خود را صرف اسلام کردند.

غذادادن به محرومان، آب رساندن به بینوایان، ایثار در راه خدا، آموزش فرهنگ و مقررات و آداب زندگی مترقی به مردم، به دوش کشیدن بار مسئولیت اداره خانه، پارسایی و ساده زیستی، تحمل محرومیت ها برای آسایش مردم و پیشرفت اسلام و... همه این ها را خدیجه (سلام الله علیها) به خاطر پرستش خدا و تقرب به او و انجام وظیفه به جان خریدند. خدیجه با بذل احساسات و عواطف و کمک مادی خود اسلام را یاری کرد. خدیجه با این صفات عالی در آسمان زن، ستاره درخشانی شد و چشم همه زنان به وجود او روشن بود. به اعتراف تمام فرق اسلامی، یک رکن پیشرفت اسلام بر دوش خدیجه بود و در اثر خدمت و فداکاری او، پیغمبر توفیق حاصل کرد و به همین جهت به حق لقب «ام المؤمنین» به خود گرفت (ابن طاووس، ۱۳۷۴: ۴۴۲).

ساده زیستی از جمله اموری است که فقط انسان های بزرگ به قله آن راه پیدا می کنند. چه خوب است که با تأسی از سیره حضرت خدیجه (سلام الله علیها) در زندگی مشترک به جای پرداختن به رفاه بیش از حد و مسیر دنیادوستی، به سمت ساده زیستی مطلوب در زندگی مشترک حرکت کنیم.

۵-۱ انفاق

انفاق یکی دیگر از صفاتی است که در زندگی مشترک بانوی بزرگ قریش به وفور دیده می شود. با بررسی تاریخ متوجه می شویم:

۱. حضرت خدیجه (سلام الله علیها) ثروت خود را سرمایه کردند و به شرط مضاربه در کاروان بازرگانی قریش تجارت می کردند. ثروت ایشان به اندازه ای بود که در عصر جاهلیت ایشان را بانوی قریش می نامیدند؛
۲. خدیجه بهترین انیس پیغمبر و قوی ترین مددکار روز سختی بود. ایشان در شدائد و دشواری های اسلام موجب تسلی خاطر پیغمبر بودند و از بذل مال خود دریغ نمی کردند (ابن طاووس، ۱۳۷۴: ۴۴۲).

آن بانو در زندگی مشترک خود با رسول خدا نیز ثروت خویش را در اختیار همسرش قرار داد تا آنجا که ابن عباس می گوید: «بی نیاز ساختن پیامبر به وسیله مال و ثروت حضرت خدیجه بوده است.» در روایت آمده است نامی از خدیجه بنت خویلد نبرند با اینکه فضل او مورد اتفاق است و قدرش مورد تردید نیست. او نخست کسی است که به رسول خدا ایمان آورده و همه مالش را در راه آن حضرت خرج کرده است. پیغمبر بسیار از ایشان یاد می کرد و می فرمود: هیچ مالی چون مال او به من سود نبخشید و خدایش از او فرزندی گرامی به او روزی کرد (کراجکی، بی تا: ۳۲۶).

اتفاق از ویژگی های مهم حضرت خدیجه (سلام الله علیها) است که در بعد مادی زندگی ایشان مورد توجه است. همسران نیز باید توجه داشته باشند بانویی چون ام المؤمنین خدیجه کبری که بزرگ ترین بانوی قریش است، همه دارایی خود را فدای دین اسلام و پیامبر اکرم کردند. چه خوب که در زندگی مشترک با درس آموزی از سیره همسر داری مطلوب حضرت موجب بهتر شدن روابط بین زوجین باشیم.

۲- همسر داری مطلوب در بعد معنوی

بعد دیگری که در زندگی مشترک بسیار اهمیت دارد، بعد معنوی است و باعث شده آن را در سیره بانوان بزرگی چون حضرت خدیجه (سلام الله علیها) جست و جو کنیم. بعد معنوی همسر داری شامل گزینه های زیر می شود:

۲-۱ یاور همسر

مشارکت در خانواده، نوعی محبت کردن است و زندگی را به کام افراد خانواده شیرین تر می کند. اصل ازدواج یعنی شریک شدن در همه چیز و یکی از اصول مهمی که در همسر داری باید به آن توجه کرد شریک و یاور بودن است.

روایت شده است که جبرئیل به حضور پیامبر آمد و درباره خدیجه سؤال کرد. آن هنگام خدیجه در خانه نبود. جبرئیل فرمود: چون خدیجه آمد به او خیر بده که خدایش به او سلام می رساند. پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم) فرموده اند: به خدیجه مژده دهید که خانه ای از قصب (زر، مروارید) خواهد داشت که نه هیاهویی در آن است و نه آندوهی. درباره معنی قصب از شریک که یکی از راویان این روایت است پرسیدند، گفت: یعنی زر و در حدیث دیگری مروارید معنی شده است. انس می گوید: رسول خدا به خدیجه از انگور بهشت خورانده است. عایشه می گوید: پیامبر، خدیجه را ستایش می فرمود. من گفتم: چه مقدار آن زن سرخ گونه را یاد می کنید؟ همانا خداوند بهتر از او نصیب شما فرموده است. فرمود: خداوند بهتر از او نصیب من فرموده است؛ زیرا هنگامی که همه مردم مرا تکذیب می کردند، او مرا تصدیق می کرد و

هنگامی که مردم مرا محروم می‌داشتند او با اموال خود با من مواسات می‌کرد و خداوند فرزندان مرا از او به من عنایت فرمود و حال آنکه از غیر او فرزندی به من عنایت نفرمود (فتال نیشابوری، ۱۳۶۶: ۴۳۸).

حضرت خدیجه (سلام الله علیها) یاور و شریک پیامبر در زندگی بودند؛ زیرا در زمانی که پیغمبر گرامی از آزار و اذیت دشمنان رنج می‌برد و از دشواری‌ها رنج می‌کشید، تنها کسی بودند که از بار اندوه و غم‌های ایشان می‌کاست و موجب می‌شد که غم و اندوه‌های خویش را فراموش کند. حضرت خدیجه (سلام الله علیها) همواره همدم، یار منخلص و شریک و غمخوار پیامبر بودند. هر حادثه‌ای که موجب ناراحتی پیامبر می‌شد، خداوند به وسیله حضرت خدیجه گشایش در کار او ایجاد می‌کرد و ایشان موجب تسکین و رفع اندوه، و آرامش پیامبر می‌شدند و این برنامه تا پایان عمرشان ادامه داشت و کم نمی‌شد.

همچنین حضرت بهترین یار و یاور پیامبر بودند. در نقلی آمده است: خدیجه نخستین زنی بود که به پیامبر ایمان آورد و نماز خواند. در اسلام از روایت اخبار و احادیث وحی و نبوت است، بسیاری از زنان اسلام از او نقل اخبار طلوع اسلام را کردند. خدیجه با بذل احساسات و عواطف و کمک مادی خود اسلام را یاری کرد (ابن طاووس، ۱۳۷۴: ۴۴۲).

با توجه به شیوه همسررداری حضرت خدیجه (سلام الله علیها)، یک همسر نمونه باید بعد از ازدواج برای شوهرش بهترین یار و شریک در زندگی باشد.

۲-۲ عشق و محبت

پایه و اساس یک زندگی مشترک عشق و محبت است و اگر این موضوع را مورد توجه قرار ندهیم، باعث اختلافات و از بین رفتن کانون خانواده می‌شود. حضرت خدیجه (سلام الله علیها) در زندگی بسیار به این مهم توجه داشتند؛ چراکه گفته شده تبسم حضرت خدیجه (سلام الله علیها) کوله‌بار اندوه و دردها را بر پیامبر سبک می‌کرد و عشق و محبتی که بر چهره ایشان وجود داشت، موجب می‌شد که پیغمبر دردها و رنج‌های خود را فراموش کنند.

در نقل دیگری آمده: «خدیجه دوستی خود را به همسرش بخشید و حال آنکه احساس بخشش نمی‌کرد، بلکه احساس می‌کرد محبت و دوستی از او می‌گیرد و همه سعادت را از او کسب می‌کند. ثروتش را به او بخشید و حال آنکه احساس نداشت که می‌بخشد، بلکه این احساس داشت که از او هدایت را کسب می‌کند که بر همه گنج‌های روی زمین برتری دارد. پیغمبر به نوبه خود به او دوستی و قدرشناسی داد که همین امر او را به عالی‌ترین درجه رسانید...» (رفیعی محمدی، ۱۳۹۸: ۳۳۴).

حتی حضرت خدیجه در فرصت‌های مناسب به همسر گرامی خویش ابراز علاقه و محبت می‌کرد. او در قالب اشعاری زیبا درباره پیامبر اکرم، مکنونات قلبی خویش را چنین ابراز می‌دارد:

فلو اننی امشیت فی کل نعمه

فما سویت عندی جناح بعوضه

اذا لم یکن عینی لعینک ناظره

«اگر تمام نعمت‌های دنیا و سلطنت‌های پادشاهان را داشته باشم و ملک آن‌ها همیشه از آن من باشد، به نظر من به اندازه بال پشه‌ای ارزش ندارد، زمانی که چشم من به چشم تو نیفتد» (انصاریان، ۱۳۸۸: ۱۱۰۸).

عشق و محبت، راه‌گشا و آسان‌کننده سختی‌هاست و باعث بقای زندگی مشترک می‌شود. زندگی حضرت خدیجه به‌عنوان سرور زنان عالم، نمونه بارزی است. در روایتی نقل شده است تا خدیجه زنده بود پیامبر به احترام ایشان، زن دیگری نگرفت و از بس ایشان را یاد می‌کرد روزی عایشه به حضرت گفت: بسیار او را یاد می‌کنی با اینکه خدا بهتر از او را به تو داده است. پیامبر فرمودند: نه هرگز - بهتر از او به جای او نیامده است. او مرا تصدیق کرد وقتی که همه مردم مرا دروغگو شمردند و ما او داد وقتی که دیگر مردم مرا از خود راندند و مرا به مالش خوشبخت کرد و از او به من فرزندی روزی کرد و از جز او روزی نکرد (کراچکی، بی‌تا: ۳۲۷).

طبق تاریخ تا زمانی که ایشان در قید حیات بودند، پیامبر همسری بعد از ایشان برای خود اختیار نکردند و همین نشانه‌ای است از عشق و محبت پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) و حضرت خدیجه (سلام الله علیها).

۲-۳ اکرام شخصیت همسر

انسان‌ها ذاتاً احترام به خویش را می‌پسندند و شوهر نیز از این امر مستثنی نیست. لذا به همین دلیل و بنابر تکلیف شرعی، اخلاقی و برای پایداری خانواده، زن باید به شوهر خویش احترام بگذارد.

امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمود: «مَلْعُونَةٌ مَلْعُونَةٌ امْرَأَةٌ تُؤْذِي زَوْجَهَا وَ تُعْمَهُ، وَ سَعِيدَةٌ سَعِيدَةٌ امْرَأَةٌ تُكْرِمُ زَوْجَهَا وَ لَا تُؤْذِيهِ وَ تُطِيعُهُ فِي جَمِيعِ أحوَالِهِ: ملعون است، ملعون آن زنی که شوهر خود را بیازارد و غمگین کند و خوشبخت است، خوشبخت آن زنی که شوهر خود را احترام نهد و آزارش ندهد و...» (مجلسی، ۱۴۰۳: ۲۵۳).

از راه‌های همسرمداری مطلوب این است که زوجه با احترام گذاشتن به شوهر، شایسته احترام می‌شود، زیرا با این کار شوهر نیز این عمل را که از فضیلت اخلاقی او سرچشمه گرفته، پاسخ می‌دهد و احترام می‌گذارد.

تتابع علی رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم المصائب بهلاک خدیجة و اُبی طالب، و کانت خدیجة وزیر صدق علی الإسلام، و کان یسکن إلیها؛ رسول الله خدیجه را دوست داشت و به او احترام می‌گذاشت و در

همه کارها با او مشورت می کرد. او وزیر صدق و راستی بود و او نخستین کسی است که به پیغمبر ایمان آورد و پیغمبر تا زمانی که خدیجه حیات داشت هرگز همسر دیگری برنگزید. همه فرزندان آن حضرت جز ابراهیم از خدیجه هستند (مجلسی، ۱۴۰۴: ۱۸۵).

خدیجه بهترین انیس پیغمبر (صلی الله علیه و آله و سلم) و قوی ترین مددکار روز سختی بود. او در شدائد و دشواری های اسلام موجب تسلی خاطر پیغمبر شد. ایشان از بذل مال خود دریغ نمی داشت و با آن قدرت مالی و شهرت مقامی که داشت، با زجر و تهدید و تبعید شوهر ساخت. لذا رسول خدا بسیار او را دوست می داشت. عایشه می گوید: هر وقت پیغمبر به یاد خدیجه می افتاد، ملول و محزون می شد و برای او طلب مغفرت می کرد. عایشه می گوید: «به هیچ کدام از زنان پیامبر مانند خدیجه، احساس حسادت نکردم؛ چون او در قلب پیامبر، به طور خاص بود، به گونه ای که پیامبر نه تنها خدیجه، بلکه هر کس و هر چه را که نشان از خدیجه داشت را می دید، به چشم دیگری نگاه می کرد. او هر وقت هدیه ای داشت، ابتدا سهم دوستان خدیجه را می فرستاد. یک بار به این کار او اعتراض کرد که چقدر از شکوه و عظمت خدیجه می گویی؟! آن حضرت فرمود: «إِنِّي رُزِقْتُ حُبَّهَا؛ خدا عشق او را رزق و روزی ام ساخته است» (ابن طاووس، ۱۳۷۴: ۴۴۲).

بانوی بزرگ اسلام حضرت خدیجه (سلام الله علیها) کمال احترام و بزرگداشت را نسبت به پیامبر داشتند. خدیجه (سلام الله علیها) به رغم اموال فراوان و موقعیت اجتماعی ویژه ای که داشت، در برخورد با رسول اکرم همواره حرمت او را پاس می داشت و کوچک ترین رفتاری که نشانی از اظهار برتری دهد از خود بروز نمی داد.

۲-۴ اعتماد قلبی به همسر

برای رسیدن به اهداف مشترک خانوادگی باید افراد خانواده به ویژه زوجین نسبت به همدیگر اعتماد و تصدیق داشته باشند. حضرت خدیجه (سلام الله علیها) نخستین زنی بود که به پیامبر اعتماد داشتند و ایشان را تصدیق می کردند. این ویژگی ایشان بسیار بارز بود؛ چراکه او تا اندکی از اندیشه و منش بالا و موقعیت همسر خود در بارگاه خدا، و آینده درخشان او آگاه بود. به خاطر همین مانند یک زن نواندیش و باادب، بلکه بهتر و بیشتر از آن، به همسرش احترام می گذاشت و در برابر ایشان نهایت اعتماد و تصدیق را داشتند.

نقل شده خدیجه نخستین زنی بود که به پیامبر ایمان آورد و نماز خواند. پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) فرمودند: «خدا شاهد است خدیجه زنی بود که چون همه از من رو بر می گردانیدند، او به من رو می کرد و چون همه از من می گریختند، خدیجه به من محبت و مهربانی می کرد، چون همه دعوت مرا تکذیب می کردند، خدیجه به من ایمان می آورد و مرا تصدیق می کرد و در مشکلات زندگی مرا تسلیت می داد و با مال خود کمک می کرد و غم از چهره من می زدود» (ابن طاووس، ۱۳۷۴: ۴۴۲).

رویکرد حضرت خدیجه به پیامبر در آن فضای جاهلی و غربت رسول اکرم آن است که وقتی حتی بسیاری از بستگان رسول اکرم نیز پیامبر را تنها گذاشتند و حتی کمر همت به نابودی ایشان بستند، حضرت خدیجه به پیامبر روی آورد و با او پیمانی جاودانی بست و تا لحظه آخر زندگی بر عهد و پیمانش استوار ماند.

ویژگی مهمی که در همسرداری مطلوب مهم است اعتماد و تصدیق است که به وفور در زندگی بانوی معزز اسلام حضرت خدیجه (سلام الله علیها) مشاهده می شود.

۲-۵ پاکدامنی

یکی از فضیلت پسندیده روحی و روانی و ابزارهای لازم برای ساختن جامعه و ایجاد فضای مطلوب، عفت و پاکدامنی است. این فضیلت، تمام حرکات و سکنات و گفتار انسان را کنترل می کند تا آنچه را که دلش می خواهد نکند و هرچه را نفسش اراده کرد، انجام ندهد. حیا و پاکدامنی برای هر انسانی نیکو است، اما در بانوان پسندیده تر است. این ویژگی شخصیتی در حضرت خدیجه (سلام الله علیها) نیز بسیار بارز بود.

گفته شده است: «هرگاه بخواهیم نمونه ای از یک همسر با اخلاص، پاک دامن، باوقار و خردمند نشان دهیم، نمی توانیم بهتر از خدیجه ام المؤمنین (مادر مؤمنان) پیدا کنیم. این بانوی بسیار خردمند، جاهلیت و اسلام را درک کرد و در هر دو دوره از منزلتی ممتاز بهره داشت، تا جایی که طاهره نامیده می شد. پس او میان مال و جمال و کمال را در یکجا جمع کرد و این صفات سه گانه هرگاه در یکجا جمع شوند، که معمولاً کم اجتماع می کنند، بر زن آثاری از عظمت و بلندی مقام می دهند و حال خدیجه این چنین بود» (رفیعی، ۱۳۹۸: ۳۳۴).

همچنین با توجه به سیره حضرت خدیجه (سلام الله علیها) بانوان باید عفت و پاک دامن داشته باشند، همچنان که این بانوی بزرگ در زندگی خود بسیار عقیف و پاک دامن بودند.

۲-۶ تربیت فرزندان صالح

بدون تردید، مادر مؤثرترین عامل برای پرورش و رشد شخصیت کودک است. حضرت خدیجه (سلام الله علیها) علاوه بر اینکه مادر همه مؤمنین هستند، به عنوان مادری شایسته و باایمان در دامن خویش، فرزندان نیک و صالحی را برای رسول خدا (صلی الله علیه و آله وسلم) تربیت کردند.

امام صادق (علیه السلام) فرمودند: «فرزندان رسول خدا از خدیجه قاسم بود. طاهر که همان عبدالله است و ام کلثوم و رقیه و زینب و فاطمه، که علی بن ابی طالب علیه السلام فاطمه را به همسری گرفت. ابو العاص بن ربیع که مردی از بنی امیه بود زینب را تزویج کرد. عثمان بن عفان ام کلثوم را به زنی گرفت، ولی پیش از زناشویی ام کلثوم وفات کرد و چون به جنگ بدر رفتند، رسول خدا رقیه را به عثمان تزویج فرمود. فرزندی هم از رسول خدا به نام ابراهیم بود که مادرش ماریه قبطیه ام ولد بود. در میان آنها حضرت

فاطمه (سلام الله علیها)، دختری که رهبری اسلام بعد از پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) و حضرت علی (علیه السلام) از نسل ایشان پدید آمده، و ادامه یافته؛ وجود دارد (ابن بابویه، بی تا، ج ۲: ۶۹).

حضرت زهرا (سلام الله علیها) با مادرش، آن چنان ارتباط تنگاتنگ داشتند که وقتی خدیجه به حضرت فاطمه حامله شد، فاطمه در رحم مادر همدم او بود و با مادرش سخن می گفت و وی را به صبر توصیه می کرد. خدیجه این موضوع را از رسول خدا مخفی می داشت تا اینکه یک روز پیامبر نزد خدیجه آمد و شنید که او با کسی سخن می گوید. پس به او گفت: ای خدیجه! با چه کسی سخن می گویی؟ خدیجه گفت: با این بچه ای که در رحم دارم، او با من سخن می گوید و مونس ساعات تنهایی من است. رسول خدا فرمود: ای خدیجه! جبرئیل مرا بشارت داده که او دختر است و گفته که او منشأ نسلی پاک و مبارک است. خداوند تبارک و تعالی مقدر کرده که نسل من از طریق او برقرار و پایدار بماند و مقرر فرموده که فرزندان او پس از انقطاع وحی امام و خلیفه خدا در زمین باشند (مجلسی، ۱۳۷۹: ۳۴).

مهرورزی و محبت به کودکان و رفع نیازهای معنوی و عاطفی آنها، یکی دیگر از اصول تربیتی اسلام است. حضرت خدیجه (سلام الله علیها) به عنوان مادری دلسوز و آگاه در این باره حساسیت ویژه ای داشتند.

در ایام بیماری خدیجه (سلام الله علیها) که به مرگ وی انجامید، روزی اسماء بنت عمیس به عیادتش آمد. او خدیجه را گریان و ناراحت مشاهده کرد و به او دلداری داده و گفت: تو از بهترین زنان عالم محسوب می شوی، تو تمام اموالت را در راه خداوند بخشیدی، تو همسر رسول گرامی اسلام هستی. آن حضرت بارها تو را به بهشت بشارت داده است. با این همه چرا گریان و نگران هستی؟ خدیجه (سلام الله علیها) فرمود: اسماء! من در فکر این هستم که دخترم هنگام زفاف، نیاز به مادر دارد تا نگرانی ها و اسرارش را به مادر بگوید و خواسته هایش را به عنوان محرم اسرار مطرح کند. فاطمه کوچک است و می ترسم کسی نباشد که متکفل کارهای وی در هنگام عروسی شود و برایش مادری کند. اسماء بنت عمیس گفت: ای بانوی من! نگران نباش. من با تو عهد می کنم که اگر تا آن موقع زنده ماندم به جای تو برای فاطمه مادری کنم و نیازهای روحی و عاطفی وی را برطرف کنم. از این رو بعد از وفات حضرت خدیجه هنگامی که شب زفاف حضرت فاطمه فرا رسید، پیامبر اکرم فرمود: همه زن ها از اتاق عروس خارج شوند و کسی در آنجا باقی نماند. همه رفتند، اما پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) متوجه شد که هنوز اسماء بنت عمیس در اتاق باقی مانده است. فرمود: آیا نگفتم که همه زنان بیرون روند؟ اسماء گفت: چرا یا رسول الله! من شنیدم و قصد مخالفت با فرمایش شما را نداشتم، ولی عهد من با خدیجه مرا بر آن داشت که در این جا بمانم؛ چون با خدیجه پیمان بسته ام که در چنین شبی برای فاطمه مادری کنم. حضرت رسول اکرم با شنیدن این سخن به گریه درآمد و فرمود: تو را به خدا سوگند برای این کار ایستادی؟! اسماء عرض کرد: آری! پیامبر دست به دعا برداشته و برای اسماء بنت عمیس دعا کرد» (تهرانی، ۱۳۹۳: ۳۱۳ و ۳۱۴).

یکی از مؤثرترین راه‌ها برای داشتن جامعه‌ای سالم و موفق، پرورش نسلی سالم است که آن هم در گرو عملکرد مادران است. همسران باید با الگوگیری از شیوه تربیتی زنان نمونه چون حضرت خدیجه (سلام الله علیها) به تربیت فرزندان خود پردازند تا بتوانند فرزندان صالح تربیت کنند.

۲-۷ ایجاد فضای پر برکت و معنوی در خانه

همه جوامع به تدریج در راه رشد و کمال به ارزش‌های اخلاقی، انسانی و فضیلت‌ها اهمیت داده‌اند. به خاطر همین برخی مکان‌ها و زمان‌ها مورد تجلیل و احترام قرار می‌گیرند و برای آن‌ها حریم و حرمتی خاص در نظر گرفته می‌شود. خانه یکی از مکان‌هایی است که باید حرمتش حفظ شود و به امور مربوط به آن توجه شود؛ از جمله توجه به معنویات که یکی از راه‌های به کمال رسیدن اعضای یک خانواده است.

در نگرش اسلامی و سیره بانوی معزز اسلام حضرت خدیجه (سلام الله علیها)، توجه به معنویت افراد خانواده، اساسی‌ترین راه سعادت و کمال افراد خانواده است. آن حضرت در طول ۲۵ سال زندگی مشترک با پیامبر اکرم، پیوسته همدم، همفکر و همگام با پیامبر بودند به طوری که نوشته‌اند: «کانت خدیجه وزیر صدق علی الاسلام و کان رسول الله یسکن الیها؛ خدیجه وزیر راستین اسلام بود و رسول خدا با [مهر و ملاحظت] او آرامش خاطر می‌یافت».

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) قبل از بعثت، هر ماه چند روز و هر سال ماه رمضان را برای عبادت و نیایش عارفانه به غار حرا می‌رفتند. حضرت خدیجه (سلام الله علیها) نه فقط مانع اجرای برنامه عبادی همسرش و رفتن او به غار حرا نمی‌شدند، بلکه خود نیز مشوق آن حضرت بودند. ایشان هر بامداد و شامگاه پیامبر را بدرقه می‌کردند و در هنگام بازگشت به پیشواز می‌رفتند؛ گاهی نیز برای پیامبر آب و غذا می‌بردند و مواظب بودند تا خلوت همسرشان با پروردگار را به هم نزنند و گاه غلامان و نزدیکان خود را در اطراف کوه حرا به مراقبت از جان گرامی پیامبر می‌گماشتند و خود به انتظار بازگشتن محبوبشان به سر می‌بردند.

در شرح این حدیث نقل شده است که: «تعبیر قصب از این جهت است که آن بانوی بزرگوار، گوی سبقت را از همه بانوان جهان ربوده است و تعبیر صَخَب از این جهت است که حضرت خدیجه هرگز با پیامبر درگیر نشدند، صدایشان را بلند نکردند، سروصدا ایجاد نکردند و خانه را محیطی امن و آرام برای آن حضرت قرار دادند. تعبیر نصب هم از این جهت است که وی برخلاف برخی همسران پیامبر هرگز آن حضرت را نیاززد. از این رو خداوند قصری در بهشت به آن حضرت عطا فرمود که در محیط آرام، بی سروصدا و بدون اذیت و آزار باشند. حضرت خدیجه (سلام الله علیها) تمام توان خود را به کار می‌بردند تا امور منزل را مطابق میل پیامبر اداره کنند به عنوان مثال چون ایشان به میزان علاقه آن حضرت به عبادت آگاه بودند، چنان رفتار می‌کردند که پیامبر اکرم به راحتی به عبادت و رازونیز مشغول باشند و حضور خدیجه را مانعی برای عباداتشان ندانند.

حضرت خدیجه (سلام الله علیها) با درک چنین روحیاتی از پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) هرگز برای ایشان مزاحمتی ایجاد نمی کردند و همیشه با همدلی و همراهی او را بدرقه می کردند (تهرانی، ۱۳۹۳: ۱۵۹ و ۱۶۰ و ۱۶۱).

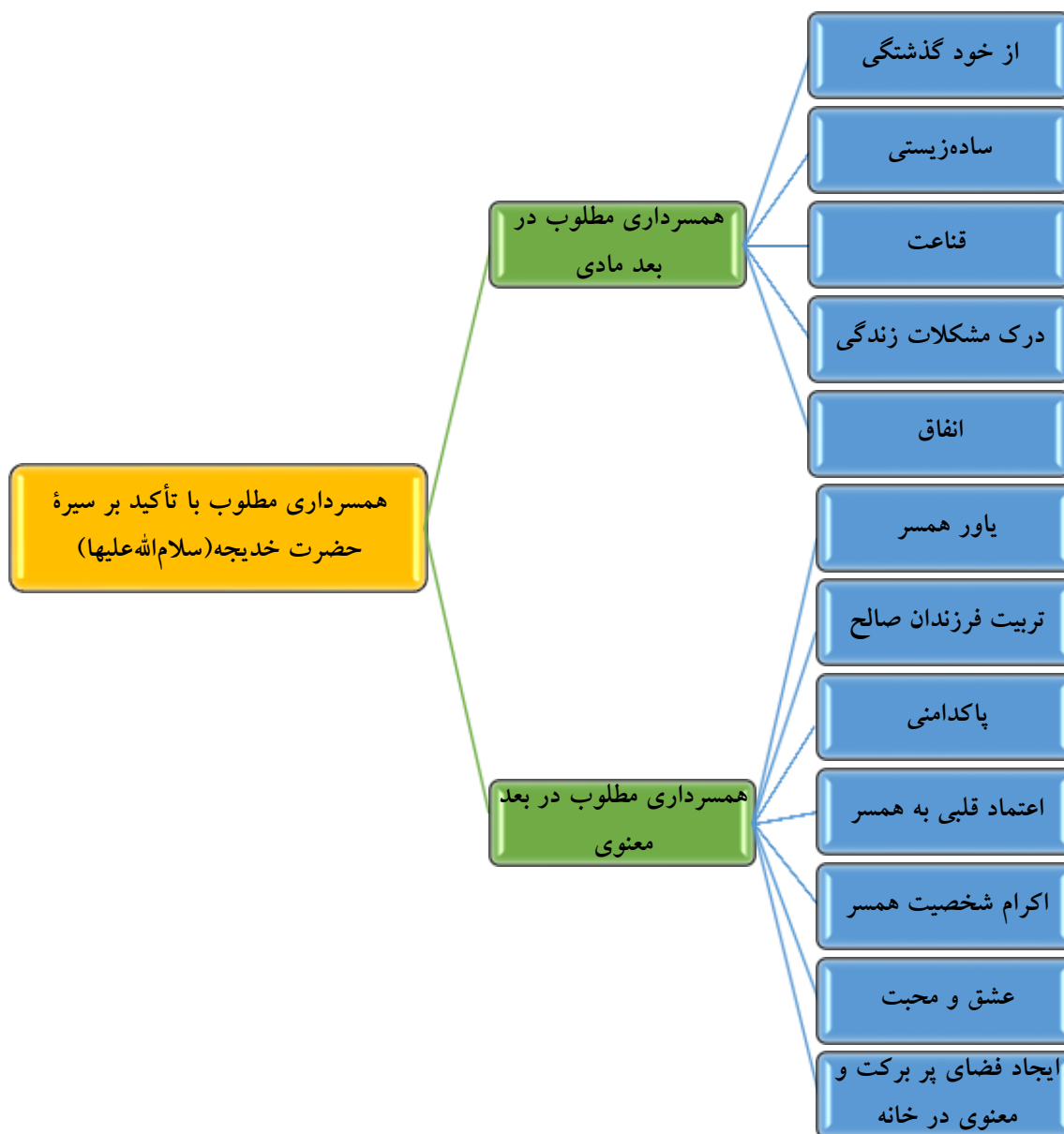
حضرت خدیجه (سلام الله علیها) خدمات زیادی را در خانه پیامبر اکرم انجام داده و صدمات فراوانی را متحمل شده بودند. از این رو به صورت طبیعی می توانستند شکایت یا بدخلقی را نیز با آن حضرت داشته باشد، اما ایشان هیچ گاه خواسته های شخصی خویش را بیان نمی کردند، بلکه سعی می کردند با الگوگرفتن از حضرت، خودشان هم به معنویات پردازند و الگویی برای فرزندان و دیگر افراد هم باشند. نیکوست همسران با توجه به سیره حضرت خدیجه (سلام الله علیها) علاوه بر توجهی که به سایر موارد خانه دارند، به معنویات اهل خانه هم توجه داشته باشند.

نتیجه گیری

از اصلی ترین روش ها برای شروع و تداوم یک زندگی مشترک، آموختن شیوه های همسررداری پسندیده است و همسران باید به این مسئله توجه داشته باشند. بعضی افراد برای دستیابی به اصول همسررداری، در سیره بانوانی چون خدیجه (سلام الله علیها) تمسک می کنند که از همسران نمونه پیامبر (صلی الله علیه وآله وسلم) بودند.

با بررسی کتاب های تاریخی و حدیثی، می توان همسررداری حضرت خدیجه (سلام الله علیها) را به دو بعد مادی و معنوی تقسیم کرد. همسررداری حضرت خدیجه در بعد مادی شامل از خودگذشتگی، درک مشکلات زندگی، قناعت و ساده زیستی می شود. در بعد معنوی می توان از یاور همسر بودن، عشق و محبت به همسر، اعتماد قلبی به همسر، اکرام شخصیت همسر و... نام برد.

آموختن اصول همسررداری مطلوب، مسئله بسیار مهمی است که اگر به آن توجه نشود، روابط زوجین از هم گسسته شده و کانون گرم خانواده ها از هم پاشیده می شود. لذا بانوان باید برای به دست آوردن شیوه های پسندیده همسررداری اسلامی، به سراغ سیره زنان برتر عالم همچون حضرت خدیجه (سلام الله علیها) بانوی بزرگ اسلام بروند. شایسته است که زوجین برای بهتر شدن روابط در زندگی مشترک، با مطالعه سیره این بانوی بزرگ، روش های همسررداری را بیاموزند و آن را در زندگی خود اجرا کنند و بتوانند زندگی مستحکم و پر از صمیمیت و عشق برای افراد خانواده بسازند.

(نمودار شماره ۱: شاخصه‌های همسرمداری مطلوب)

منابع

- قرآن کریم.
  - نهج البلاغه.
۱. ابن بابویه، محمد بن علی، (بی تا)، الخصال، ج ۲، ترجمه احمد فهری، تهران: علمیه اسلامیة.
  ۲. ابن طاووس، علی بن موسی، (۱۳۷۴)، الطرائف، ترجمه داود إلهامی، ج ۲، قم: نوید اسلام.
  ۳. العروسی الحویزی، عبد علی بن جمعه، (۱۴۱۵)، تفسیر نور الثقلین، ج ۴، قم: اسماعیلیان.
  ۴. انصاریان، حسین، (۱۳۸۸)، نگاهی به مقام حضرت خدیجه (سلام الله علیها)، قم: انتشارات دارالعرفان.
  ۵. بانکی پور فرد، حامد مصلحی، اشرف سادات فتحی، امیرحسین، (۱۳۹۸)، تار و پود عاشقی: چگونگی تعامل همسران با یکدیگر، خانواده‌ها، خویشاوندان و دوستان، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
  ۶. فتال نیشابوری، محمد بن احمد، (۱۳۶۶)، روضة الواعظین، ترجمه مهدوی دامغانی، تهران: نشر نی.
  ۷. تهرانی، حسین، (۱۳۹۳)، خصائص ام المؤمنین خدیجه الكبرى (سلام الله علیها)، قم: انتشارات طوبای محبت.
  ۸. حسکانی، عبید الله بن عبد الله، (۱۳۸۱)، سیمای امام علی (علیه السلام) در قرآن، ترجمه شواهد التنزیل، قم: اسوه.
  ۹. رفیعی محمدی، ناصر، (۱۳۹۸)، شناخت نامه حضرت خدیجه (سلام الله علیها)، قم: انتشارات جامعه المصطفی العالمیه.
  ۱۰. رجائی، محمدرضا، (۱۳۹۱)، راز خوشبختی زن و شوهر، اصفهان: انتشارات مرغ سلیمان.
  ۱۱. کراچکی، محمد بن علی، گنجینه معارف شیعه امامیه، ترجمه کتاب کنز الفوائد و التعجب، تهران: چاپخانه فردوسی.
  ۱۲. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، (۱۳۷۹)، زندگانی حضرت زهرا (سلام الله علیها)، ترجمه جلد ۴۳ بحار الأنوار، ترجمه روحانی، تهران: انتشارات مهام.
  ۱۳. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، (۱۴۰۴)، مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، محقق: رسولی محلاتی، ج ۲، تهران: دار الکتب الإسلامیة.

۱۴. وزنه، مهدی، (بی تا)، ویژگی های معنوی حضرت خدیجه (سلام الله علیها)، بی جا.